

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ НА АвіАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ

Інститут повітряного і космічного права НАУ

У статті розкриваються особливості митного контролю на авіаційному транспорті та на основі цього формулюється його визначення.

Важливе значення у науці митного права належить дослідженням різних аспектів митного контролю. Контрольна діяльність у галузі митної справи була предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, окремі питання контролю досліджували Д. М. Бахрах [1], С. В. Ківалов [2], Т. В. Корнева [3], І. М. Коросташова [4], А. В. Мазур [5], А. Б. Новиков [6], В. В. Прокопенко [7], О. Л. Соколенко [8] та ін.

Однак при цьому окремі питання митного контролю загалом, та митного контролю на авіаційному транспорті, залишилися поза увагою дослідників. Конкретизуючи поняття митного контролю на авіаційному транспорті, слід відштовхуватися від результатів досліджень представників як теорії державного управління, так і галузевих юридичних наук, що стосуються державного та митного контролю.

Контроль в державному управлінні розглядається як одна з важливих його функцій, сутність якої полягає у спостереженні й аналізі відповідності діяльності всіх суб'єктів суспільних відносин установленим державою параметрам, а також у певному "коригуванні" відхилень від останніх [9, с. 3].

Крім того, аналіз існуючих поглядів на проблему дає підстави для висновку, що при розгляді державного контролю можна керуватися поняттям його, як об'єктивної функціональної діяльності, яку держава здійснює з метою перевірки дотримання і виконання поставлених завдань, прийнятих рішень та їх правомірності [9, с. 13].

При цьому наголошується, що сутність і призначення контролю не обмежуються лише юрисдикційною діяльністю, оскільки він не завжди пов'язаний з правопорушеннями, і головне його призначення вбачається у забезпеченні узгодженості запланованого і реально здійснюваного [10, с. 22].

Представники науки митного права визначають митний контроль як функцію державного управління, завдання якої полягає у перевірці загальних напрямів управління у сфері митної справи, здійснення його у законодавчо визначених межах, узгодження з іншими функціями держави [3, с. 6]. Робиться висновок, що контроль вклю-

чає щонайменше чотири складові, відповідно до яких він розглядається як: 1) спосіб одержання інформації про об'єкт управління (інформаційно-аналітична складова); 2) фактор оптимізації та кореляції інших функцій управління (функціональна складова); 3) джерело прийняття рішень, що зумовлюють виникнення, зміну та припинення організаційно-контрольних правовідносин (регулятивна складова); 4) засіб забезпечення законності, завдяки якому здійснюється вплив на об'єкт управління (правоохоронна складова) [4, с. 8].

Враховуючи загальноприйнятую класифікацію державного контролю та виділення загального та внутрішнього контролю [11, с. 353], слід погодитися з Х. П. Ярмакі, який зазначає, що "контроль за дотриманням митного законодавства й міжнародно-правових актів у галузі митної справи, тобто митний контроль, не можна ототожнювати з державним контролем у галузі митної справи, бо другий є ширшим за обсягом і включає окрім першого (зовнішнього), ще й внутрішній – державний контроль у сфері управління митною справою" [12, с. 33].

Саме як контроль за дотриманням митного законодавства й міжнародно-правових актів у галузі митної справи і розглядається митний контроль у митно-правовій літературі, що в цілому відповідає й нормативному його визначенню.

Відповідно до п. 15 ст. 1 Митного кодексу України (далі – МК України), митний контроль – це сукупність заходів, що здійснюються митними органами у межах своєї компетенції з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку. Зі змісту ст. 41 МК України випливає, що митний контроль здійснюється безпосередньо посадовими особами митних органів у формах, передбачених даною статтею [13]. Сформульоване таким чином визначення не відображає належним чином сутність такого важливого для митної справи явища, яким є митний контроль загалом, та митний контроль на авіатранспорті, зокрема.

У першу чергу слід зазначити, що визначення митного контролю через сукупність заходів загалом відповідає європейській практиці. Так, п. 13 ст. 4 Митного кодексу Європейського Союзу визначає митний контроль як сукупність заходів митних органів, спрямованих на забезпечення дотримання митних правил, при необхідності – інших положень, що діють стосовно товарів, які знаходяться митним контролем [14]. Однак, на нашу думку, таке формулювання є невдалим, оскільки існування будь-яких заходів передбачає певну діяльність, без якої вони не можуть бути реалізовані. Тому митний контроль слід розглядати саме як діяльність спеціальних суб'єктів – митних органів, представлених їх посадовими особами, щодо реалізації заходів, передбачених ст. 41 МК України.

При цьому, уточнюючи ст. 27 МК України щодо взаємодії митних органів з органами державної влади, що здійснюють окремі види контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України, ст. 137 МК України зазначає, що митний контроль за міжнародними авіаперевезеннями здійснюється митним органом міжнародного аеропорту у взаємодії з контрольними та іншими службами, що беруть участь в оформленні міжнародних повітряних суден та їх екіпажів, вантажів, пасажирів та багажу. Перелік контролюючих служб у визначених випадках може бути різним, однак, відповідно до Типової технологічної схеми пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними, пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України здійснюється після проведення, крім прикордонного і митного контролю, контролю на безпеку (п. 5). В останньому випадку посадові особи служби авіаційної безпеки аеропорту (аеродрому), органу внутрішніх справ і підрозділу органу охорони державного кордону проводять комплекс заходів, пов'язаних із захистом авіації від актів незаконного втручання у її діяльність (протиправні дії, посягання на безпечне функціонування авіаційних об'єктів, внаслідок якого можуть статися нещасні випадки з людьми, завдатися майнові збитки, вчинятися захоплення чи викрадення повітряного судна, або випадки, що створюють умови для настання подібних наслідків) (п. 9) [15].

Митний контроль передбачає проведення мінімуму митних процедур, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи, що передбачається ч. 2 ст. 40 МК України. Законодавством передбачено та-

кож, що митний контроль здійснюється шляхом перевірки документів, необхідних для такого контролю, митного огляду повітряного судна і товарів, що переміщуються через митний кордон України з їх використанням, а також в інших формах, передбачених законодавством України з питань митної справи [16].

Дана вимога дає змогу забезпечити з одного боку ефективну реалізацію учасниками митних правовідносин прав, свобод та законних інтересів, з другого – спростити митні формальності до певного мінімального рівня, що забезпечить додержання належного режиму законності в цій сфері, але при цьому дасть змогу збільшити обсяги контрольної діяльності, а відповідно до цього й обсяги надходжень до Державного бюджету та ін. Однак зв'язок, а точніше ототожнення митного контролю і митних процедур, на нашу думку, суперечить п. 19 ст. 1 МК України, який визначає митні процедури як операції, пов'язані із здійсненням митного контролю за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митного оформлення цих товарів і транспортних засобів, а також із справлянням передбачених законом податків і зборів. Тобто митний контроль розглядається як частина митних процедур, а тому в контексті митного контролю доцільно говорити про проведення не митних процедур, а митних операцій, оскільки ціле не може бути складовою його ж частини.

Вимога щодо проведення мінімуму митних процедур загалом відповідає вимогам стандартного правила 6.2 гл. 6 Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (Конвенція Кіото), і спрямована на досягнення принципу взаємності у міждержавних відносинах України в галузі здійснення митної справи [17].

Відповідно до п. в ст. 1 Міжнародної конвенції про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах, до якої Україна приєдналася у 2002 р., під митним контролем розуміють заходи, застосовувані з метою забезпечення виконання законів і правил, за дотримання яких відповідають митниці [18]. Таким чином, слід погодитися з тим, що забезпечення законодавства та міжнародних договорів України з питань митної справи стосовно митного контролю лежить в площині відповідальності посадових осіб митних органів. Це повною мірою стосується і вибору мінімуму процедур, які повинні бути не лише необхідними для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи, а й достатніми для такого забезпечення. Здійснення митного контролю за переміщенням товарів і

транспортних засобів через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди та порушень митних правил, передбачає створення зон митного контролю. Відповідно до п. 1.4 Інструкції про організацію митного контролю та митного оформлення повітряних суден перевізників і товарів, що переміщуються цими суднами, такі зони встановлюються митним органом за погодженням з органом охорони державного кордону та адміністрацією конкретного аеропорту в пунктах пропуску через державний кордон України, на стоянках повітряних суден та в інших місцях, передбачених для митного контролю й митного оформлення. Зокрема визначається, що митні органи створюють також тимчасові зони митного контролю на повітряному судні [16].

Митний контроль товарів, транспортних засобів перевізників у пунктах пропуску провадять цілодобово відповідно до типової технологічної схеми пропуску через державний кордон України повітряних транспортних засобів перевізників. Технологічна схема – це встановлена керівництвом митного органу обов'язкова для виконання послідовність дій співробітників підрозділу митного органу під час здійснення операцій митного контролю та митного оформлення [19].

Література

1. *Административное право России (особенная часть): Учебник для вузов / Отв. ред. Д. Н. Бахрах.* – М.: БЕК, 1997. – 330 с.
2. *Кивалов С. В. Средства осуществления таможенной политики Украины. Учеб. пособие.* – Одесса, 1995. – 114 с.
3. *Корнева Т. В. Митний контроль в Україні: організаційно-правові питання. Автореф. дис. ... к. ю. н.* – К., 2003. – 20 с.
4. *Коросташова І. М. Організаційно-правові засади контролю в митній службі України. Автореф. дис. ... к. ю. н.* – Х., 2006. – 21 с.
5. *Мазур А. В. Організаційно-правові основи митного контролю в Україні. Автореф. дис. ... к. ю. н.* – Х., 2004. – 20 с.
6. *Новиков А. Б. Контроль в системе управления таможенным делом в Российской Федерации: Автореф. дис. ... к. ю. н.* – СПб., 1999. – 24 с.
7. *Прокопенко В. В. Митні операції на повітряному транспорті. Автореф. дис. ... к. ю. н.* – О., 2005. – 21 с.
8. *Соколенко О. Л. Організаційно-правові питання забезпечення законності в діяльності митних органів України. Автореф. дис. ... к. ю. н.* – К., 2004. – 20 с.
9. *Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: Автореф. дис. ... д. ю. н.* – К., 1999. – 38 с.

На підставі зазначеного вище, можна стверджувати, що митний контроль на авіатранспорті – це діяльність посадових осіб митних органів у відповідних формах, необхідних і достатніх для забезпечення додержання законодавства й міжнародних договорів України з питань митної справи, яка здійснюється в межах зон митного контролю (тимчасових зон митного контролю) згідно з типовою технологічною схемою пропуску через державний кордон України повітряних суден перевізників та товарів, що переміщуються цими суднами.

При цьому, на нашу думку, слід погодитися з тим, що митний контроль на авіаційному транспорті за своєю суттю є “адміністративно-наглядовою діяльністю, скільки ця діяльність: 1) здійснюється безперервно спеціально створеними спеціалізованим надвідомчим органом; 2) відносно не визначеного кола не підпорядкованих їм осіб, які переміщують товар через митний кордон України, за тим як ці особи дотримуються митного законодавства; 3) не втручаються у внутрішньо-організаційну діяльність піднаглядних суб'єктів, із застосуванням до порушників митного законодавства заходів адміністративного примусу” [12].

10. *Горшенев В. М., Шахов И. Б. Контроль как правовая форма деятельности.* – М.: Юридическая литература, 1987. – 176 с.
11. *Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У 2-х т.: Т. 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (гол.).* – К.: Вид-во “Юридична думка”, 2004. – 584 с.
12. *Ярмак Х. П. Контроль та нагляд в діяльності митних органів України // Митна справа: Науково-аналітичний журнал.* – 2006. – № 4. – С. 32-35.
13. *Митний кодекс України від 17 липня 2002 р. // Офіційний вісник України.* – 2002. – № 31.
14. *Регламент Ради (ЄС) від 12 жовтня 1992 р. № 2913/92, що засновує Митний кодекс співтовариства // <http://zakon1.rada.gov.ua>*
15. *Типова технологічна схема пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2003 р. № 1989 // Урядовий кур'єр.* – 2003. – 30 груд.
16. *Інструкція про організацію митного контролю та митного оформлення повітряних суден перевізників і товарів, що переміщуються цими суднами. Затверджена наказом ДМСУ від 6 квітня 2004 р. № 240 // Офіційний вісник України.* – 2004. – № 17.

17. *Додаток II* до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Загальний додаток) // Офіційний вісник України. – 2006. – № 43.

18. *Міжнародна Конвенція про узгодження умов про*

ведення контролю вантажів на кордонах // Офіційний вісник України. – 2004. – № 12. – Т.2.

19. *Трофімов С. А.* Поняття, зміст і структура митних процедур на морському транспорті // Митна справа. – 2006. – № 1. – С. 18-23.

В. М. Вишневецкий

Таможенный контроль на авиационном транспорте.

В статье рассматриваются особенности таможенного контроля на авиационном транспорте и на основании этого, формулируется его обозначение.